

Länsstyrelsen
Västernorrland

Projektbeskrivning Banafjälsviken – Anläggande av gäddfabrik och sedimentdamm

Omslagsbild: Banafjälsviken 15 km öster om Örnsköldsvik i Risöfjärden. Till höger i bild rinner Banafjälsån.

Projektområde

Banafjälsviken är en grund vågskyddad smal havsvik i Risöfjärdens inre norra del. Avrinningsområdet är 28 km² och domineras av skogsmark (ca 70%) och jordbruksmark (12%). Banafjälsån rinner huvudsakligen genom finare sedimentjordar. Grunda vikar som Banafjälsviken är viktiga områden för fiskfaunan i havet. Dessa grunda vikar värms upp snabbare under våren och tillhandahåller både lekstråk för fisk och en skyddad uppväxtmiljö för fiskyngel. Dessa grunda vikar är också ofta produktiva områden med hög biologisk mångfald och har därmed en stor betydelse för ekosystemet och ekosystemtjänster.

Viken är också en intressant rastlokal för fåglar vår och höst. Vid det grunda området i norr rastar tämligen gott om vadare såsom enkelbeckasin, brushane och grönbenor. Änder såsom kricka och bläsand är också vanliga rastfåglar och brun kärrhök ses regelbundet. Knölsvan, skäggdopping och trana häckar troligen. Skräntärna och även andra tärnor kommer regelbundet in från havet för att födosöka efter småfisk.

Området som omfattas av de tänkta åtgärderna är nedre delen av Banafjälsån, vid våtmarksområdet strax innan ån rinner ut i havet. Banafjälsån rinner idag på sidan av detta stora våtmarksområde. De centrala partierna av våtmarksområdet är generellt blött och har partier med öppna vattenspeglar. Västra delen av objektet ligger i anslutning mot ett jordbruksområde med tillhörande ängsmark som löper ner mot en trädbård vilket skiljer våtmarken och åkermarken. Trädbården är relativt tät och består av ett tätt buskskikt samt trädskikt som främst domineras av björk och al. Inom objektet finns även en trädbevuxen ö i den södra delen mot viken, trädslagen som dominerar ön är främst björk och gran.

Projektområdet utgörs av Banafjälsviken (Risöfjärden, SE631500-190270) samt det anslutande vattendraget Banafjälsån (SE702493-166091, HARO 34/35).

Orsak till åtgärder

Risöfjärden har i VISS (Vatteninformationssystem Sverige) klassats till måttlig ekologisk status baserat på satellitbaserade statusklassningar av växtplankton. Klassningarna av växtplankton indikerar påverkan från övergödning. Flygbildstolkningar av Banafjälsviken indikerar också påverkan från muddring med sänkta vattennivåer och igenväxning som följd.

Genom att anlägga gäddfabriker i detta område så kan dessa små våtmarker även bidra med att fånga upp näringsämnen och partiklar från omgivande marker, vilka i annat fall hade spolats ut i havet. Genom att vattnet bromsas upp i gäddfabrikerna så kan näringsämnen och partiklar sedimentera till botten innan vattnet fortsätter sin väg ut mot havet.

De anlagda våtmarkerna kan även fungera som lekområden för abborre och gädda från havet. När det är dags för lek söker sig dessa arter till vågskyddade grunda havsvikar eller upp i havsnära våtmarker i sötvatten. I ett område som Höga Kusten finns det ont om lämpliga lekområden för abborre och gädda, inte minst på grund av områdets topografi med höga berg, branta vågexponerade kuster och stora vattendjup nära land. Ett sätt att hjälpa abborre och gädda på traven är att tillgängliggöra lämpliga lekområden för dem, så som dessa tänkta våtmarker -även kallade gäddfabriker.

Från en historisk flygbild syns Banafjälsviken i ett skede mellan åren 1955-1967 då viken fortfarande var öppen. Landhöjningen men även övergödning har påverkat området och medfört att strandzonen har flyttat sig. Igenväxningen kan ha påskyndats av muddringen som sänkt vattenståndet i viken. De inre delarna av Banafjälsviken har delvis vuxit igen med bladvass och tillgången på tillgängliga lek- och uppväxtområden för abborre och gädda har minskat.

Trädbården sett från jordbruksmarken på den västra sidan av viken samt bild på trädbården sett från våtmarksområdet med riklig förekomst av vass.

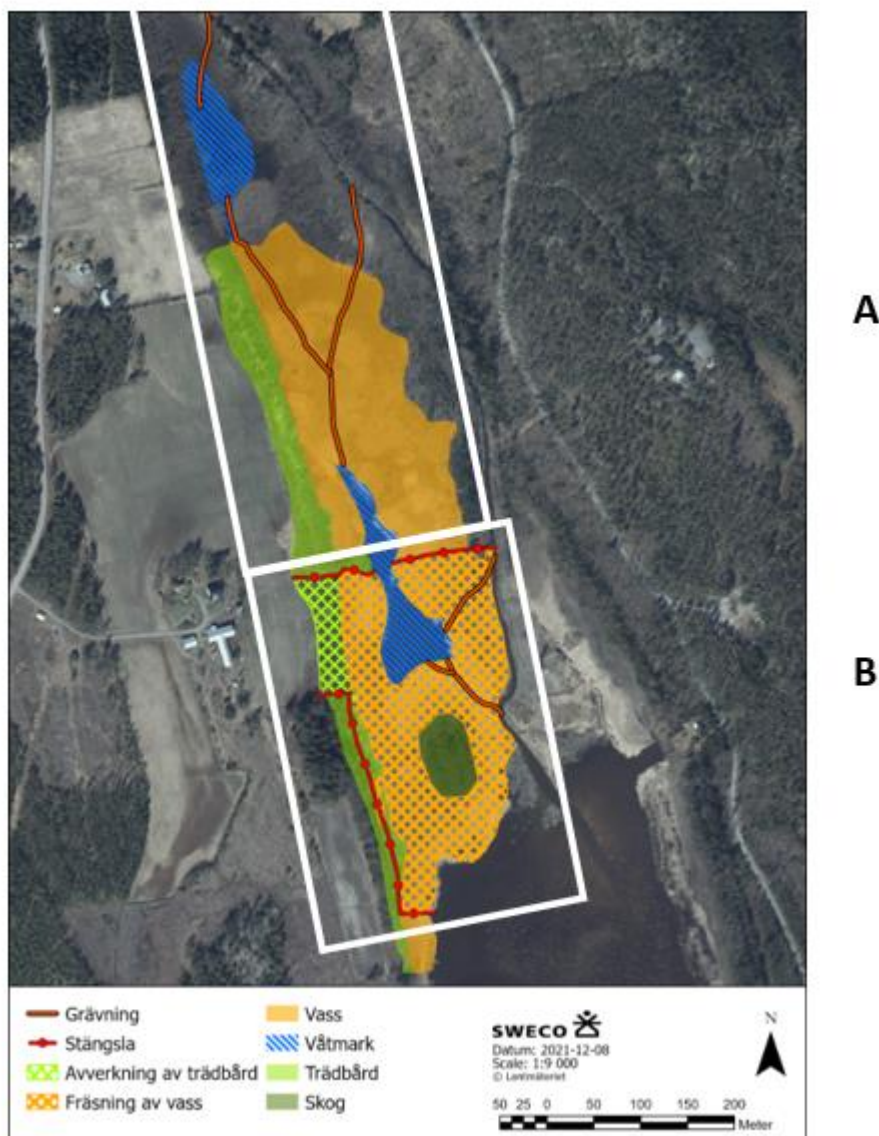
Banafjälsviken, Till vänster: historiskt ortofoto år 1960. Mitten: historiskt ortofoto år 1975. Till höger senaste ortofoto ©Lantmäteriet.

Problem som finns idag är igenväxning av området med vass och sly samt övergödning i havsviken, något som förmodligen även bidrar till den rika uppkomsten av vass.

Vad vi vill förbättra

Målsättningen är att öka reproduktion och yngeluppväxt av abborre och gädda genom att öka tillgången av lek- och uppväxtområden i Banafjälsviken. Förhoppningen är att detta bidrar till stärkta bestånd av abborre och gädda i den angränsande Risöfjärden. Stärkta bestånd av abborre och gädda kan även bidra till ökad motståndskraft mot klimat- och miljöförändringar för ekosystemet som helhet. Målet är även att minska mängden näringsämnen som rinner ut i viken via ån. Målet är även att återskapa översvämningssytor och våtmarksmiljöer vilket också gynnar många andra arter som exempelvis fåglar, växter, groddjur och insekter.

Planerade åtgärder och aktiviteter

I nedre delen av området har vi genomfört naturvårdsarbete med anläggande av en gäddfabrik samt restaurering av en större havsstrandäng. Det området benämns som A i kartan nedan. Vi önskar nu gå vidare och jobba med åtgärder även i den övre delen av området område B). Åtgärderna i område B omfattar omledning av vattendrag och anläggande av gäddfabriker samt sedimentdammar. Åtgärderna skulle bidra både till större lekområden för rovfisk så som abborre och gädda, men även ett minskat näringsläckage ut till havet. Åtgärderna åskådliggörs i bild nedan.

Banafjälsån rinner idag på sidan av det stora våtmarksområdet. Förslaget går i stort ut på att leda in delar av ån i våtmarksområdet, detta så att näringsämnen och partiklar samlas upp i två stycken mindre sjöar (gäddfabriker). Dessa öppna vattenytor finns redan idag i området. Dock behöver kanaler till och från dem anläggas. In till det nedersta vattenområdet har en kanal tagits upp så att fisk från havet kan simma in för att leka. Genom att anlägga fler gäddfabriker uppströms och att ansluta dem till varandra kommer uppsimmande fisk att få tillgång till ett betydligt större lekområde än idag.

Viktigt att notera är att ån i dag längre upp i systemet hyser flodpärlmussla. Det är oerhört viktigt att vattendraget inte påverkas så att möjligheterna för öring att simma upp försämras. Detta planeras att säkerställas genom att anlägga en tröskel vid mynningen in till övre delen av åtgärdsområdet, vilket gör så att vid lite vatten rinner vattnet enbart i ån och inget i det anlagda området. När det är mycket vatten, så som vanligen det är på våren, så rinner vattnet över tröskeln och ut i det anlagda området. Detta samtidigt som vatten fortfarande rinner i ån, vilken kommer att vara kvar så som idag. De arter vi vill hjälpa är abborre och gädda, vilka leker på våren -dvs då vattnet i ån är högt och vatten kommer att rinna ut i anlagda området med goda lekplatser.

För att minska negativ påverkan från vid utförande av åtgärder så görs arbetet lämpligen så långt som möjligt färdigt innan området ansluts till vattendraget.

Ytterligare viktigt att notera är att det finns risk för potentiell förekomst av sura sulfadjordar i området, vilket gör att prover av detta måste tas innan åtgärdsarbete.

Liksom i den nedre delen av området (område A) finns det även i det övre området (område B) möjlighet till återställande av igenväxande strandängar. Åtgärden omfattar att utreda sådana möjligheter för området. Om det visar sig genomförbart så kan åtgärderna utföras på liknande sätt som i det nedre området, dvs ta hjälp av anpassade maskiner för att slå/fräsa den rikliga förekomsten av vass och möjliggöra för andra växtarter att etablera sig. Efter det är förutsättningarna bättre för att öppna upp för naturligt bete och även leda till att området blir mer lättillgängligt för bland annat gäss som ofta är bra betare på strandängar och medför en lämplig form av naturlig störning som gynnar biologisk mångfald på sådana strandängar.

Trädbården som avskiljer våtmarken mot ängsmarken i dagsläget kan eventuellt behöva öppnas upp. Det är dock viktigt att det görs en utredning av om det är fördel eller nackdel vad gäller avrinning från land att ta bort hela eller delar av trädbården. Något som behöver utredas för att klargöra nyttor eller nackdelar för biologiska mångfalden och vattnets status.

Planerad uppföljning

Planerad uppföljning omfattar täthetskattningar av fiskyngel. Abborrens lek inventeras genom att räkna och mäta romsträngar. Gäddlek inventeras genom hävning/ yngelfälla under perioden efter kläckning samt genom visuell bedömning av lekfrekvens på lekområden. Inventering av vuxen fisk i havet kan även göras genom elfiske.

Även halterna näringsämnen bör mätas innan samt efter åtgärd.

I samverkan med

Projektet kommer utföras i samverkan med kommun och markägare.

Kontaktuppgifter till Länsstyrelsen Västernorrland

Kontakta oss via e-post vasternorrland@lansstyrelsen.se, postadress Länsstyrelsen Västernorrland, 871 86 Härnösand, eller ring vår växel 0611-34 90 00.

Vår webbadress är lansstyrelsen.se/vasternorrland.